

โครงการประวัติศาสตร์

“ชุมชนชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์”

วิชา ส 23104 ประวัติศาสตร์ 5
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

จัดทำโดย

.....
.....

ครูที่ปรึกษาโครงการ (ครูประจำวิชา)

.....

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด

ชื่อโครงการ ศึกษาค้นคว้าเรื่องชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์
ชื่อนักเรียน
ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3
ชื่อครูที่ปรึกษา
โรงเรียน ร้อยเอ็ดวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2555

บทคัดย่อ

เนื่องจากประชาชนไทยเชื้อสายจีนที่อยู่อาศัยในประเทศไทยมีจำนวนมาก ซึ่งมีบทบาทต่อประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน ทำให้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อศึกษาสถานที่อยู่อาศัยของชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อศึกษาบทบาทของชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์เนื่องจากเหตุผลดังกล่าวข้าพเจ้าจึงจัดทำโครงการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อทราบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ และนำไปเผยแพร่ยังผู้ที่สนใจต่อไป

วิธีการดำเนินงาน โดยเลือกเรื่องที่น่าสนใจ จากนั้นวางแผนการทำโครงการ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลเรื่องชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ จากบุคคลผู้รู้ในท้องถิ่น จากห้องสมุด และสืบค้นข้อมูลในอินเทอร์เน็ต เก็บรวบรวมข้อมูลและสรุปผลการทดลอง

จากการทำโครงการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ เรื่อง ชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ จากการศึกษาจากหลักฐานชั้นรอง (ทุติยภูมิ) คือ หนังสือเอกสารจากห้องสมุด เว็บไซต์ และบุคคลที่มีความรู้ในท้องถิ่น พบว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์เรื่องชุมชนชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์มี 6 ชนิด คือ ดึกเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก กระปุกลายครามศิลปะจีนราชวงศ์หมิง หม้อน้ำพร้อมฝาหรือไห พระพุทธไตรรัตนนายก ศูนย์รวมศรัทธาของชาวจีน ขึ้นส่วนของพระพุทธรูปศิลปะขนาดใหญ่ ส่วนบทบาทของชาวจีนที่มีต่อสังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์มี 3 บทบาท คือ บทบาททางการค้า ทางราชสำนัก ทางเชิงการทูต สถานที่ที่อยู่อาศัยของชาวจีนสมัยรัตนโกสินทร์มี 4 แห่ง คือ วัดถนนจีน ศาลเจ้าแม่อาเนี้ย วัดพันญะเชิง ซำเป่าง

กิตติกรรมประกาศ

โครงการฉบับนี้ สำเร็จลงด้วยความกรุณาเป็นอย่างดีจากคุณครู.....
ที่ได้ให้คำแนะนำถ่ายทอดวิชาความรู้ แนวคิด วิธีการดำเนินงานตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์
ของโครงการและได้รับความร่วมมือในการดำเนินการค้นหาสืบค้นข้อมูลจากบรรณารักษ์ห้องสมุด
โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย และ บุคคลในท้องถิ่นที่ให้ความรู้เรื่อง
เครื่องสังคโลกในสมัยสุโขทัย คือ ทางคณะผู้จัดทำ
ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย
คุณค่าและประโยชน์อันพึงประสงค์จากโครงการฉบับนี้ทางผู้จัดทำขอมอบเป็นกตัญญู
บูชาแด่บิดา มารดา ครูบาอาจารย์และผู้ที่มีพระคุณทุกท่าน

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทที่ 1 บทนำ	1-2
บทที่ 2 เอกสาร	3-6
บทที่ 3 อุปกรณ์และวิธีการศึกษา	7
อุปกรณ์และวัสดุที่ใช้	7
วิธีการศึกษา	7
บทที่ 4 ผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา	8-9
บทที่ 5 สรุปผลของการศึกษา	10
ประโยชน์ที่ได้จากโครงการ	11
ข้อเสนอแนะ	11
เอกสารอ้างอิง	12-13
ภาคผนวก	14-21

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของโครงการ

เนื่องจากประชาชนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยในประเทศไทยมีจำนวนมาก ซึ่งมีบทบาทต่อประเทศไทยตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้าพเจ้าจึงจัดทำโครงการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อทราบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ และนำไปเผยแพร่ยังผู้ที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์
2. เพื่อศึกษาสถานที่อยู่อาศัยของชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์
3. เพื่อศึกษาบทบาทของชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์

สมมติฐานของการศึกษา

ทราบถึงประวัติความเป็นมา สถานที่อยู่อาศัยและบทบาทของชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์

ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

ตัวแปรต้น

ศึกษาค้นคว้าเรื่อง ชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สถานที่อยู่อาศัยและบทบาทของชุมชนจีน

ตัวแปรตาม

ผลที่ได้จากการศึกษา ชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สถานที่อยู่อาศัยและบทบาทของชุมชนจีน

ขอบเขตของการศึกษา

1. เรื่องที่ศึกษา ชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์
2. ระยะเวลาที่ศึกษา เป็นเวลา 2 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 12 กันยายน 2555 ถึง วันที่ 25 กันยายน 2555

คำนิยามศัพท์

ชาวจีน หมายถึง คนที่มีเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์

ศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก

ชาวจีน เป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญทางการค้าตลอดสมัยของรัตนโกสินทร์ ทั้งการค้าภายในอาณาจักร และการค้าทางเรือสำเภาระหว่างรัตนโกสินทร์กับจีนและชาติต่างๆ

หลักฐานการส่งคณะทูตไปเมืองจีนของแคว้นในที่ราบภาคกลางช่วงประมาณ 70 ปีก่อนกำเนิดรัตนโกสินทร์นั้น นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในเชิงการทูตและการค้ากับจีนแล้ว ยังหมายถึงว่าเรือสำเภาจากจีนก็คงเดินทางมาค้าขายยังดินแดนแถบนี้ด้วย ซึ่งก่อให้เกิดการตั้งชุมชนชาวจีนขึ้น...

ชาวจีนที่เข้ามาในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยส่วนใหญ่เป็นจีนฮกเกี้ยน ซึ่งจีนกลุ่มนี้จะอยู่ในพระนครและหัวเมืองภาคใต้เป็นสำคัญ เป็นจีนที่มีบทบาทในราชสำนักและการค้า ส่วนชาวจีนแต้จิ๋ว มีจำนวนน้อยกว่า มีอยู่ทั้งในพระนครและหัวเมืองด้านตะวันออกโดยเฉพาะที่จันทบุรี ชาวจีนแต้จิ๋วจะมีจำนวนมากขึ้นและมีบทบาทมากขึ้นในราชสำนักและการค้าในสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้ยังมีจีนแคะ และจีนไหหลำด้วย ความแตกต่างของจีนเหล่านี้ก็มาจากต่างมณฑลกัน และมีสำเนียงภาษาแตกต่างกันออกไป

เรือสำเภาจีน

ในช่วงที่ฝรั่งเศสเริ่มเข้ามาค้าขายในดินแดนรัตนโกสินทร์ ฝรั่งเศสก็พบว่า เมืองทุกเมืองที่ตนไปก็มีชาวจีนทำการค้าอยู่แล้วจำนวนมาก เช่น เมืองปากน้ำโพ (นครสวรรค์) บางปลาสร้อย (ชลบุรี) แปะดรีว (ฉะเชิงเทรา) ทำจัน (สมุทรสาคร) บ้านดอน (สุราษฎร์ธานี) นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี ภูเก็ต เป็นต้น

ชาวจีนเป็นกลุ่มคนพิเศษในสังคมรัตนโกสินทร์ที่ไม่ต้องสังกัดระบบไพร่ ซึ่งระบบการปกครองของรัตนโกสินทร์ต้องการให้ชาวจีนเป็นเสมือนตัวกลางทางการค้าภายในดินแดน ดังนั้นพ่อค้าชาวจีนจึงได้รับสิทธิพิเศษและการคุ้มครองอย่างมากยิ่ง หลวงโชฎีกราชเศรษฐี สักดินา 1,400 เป็นผู้ควบคุมดูแลชุมชนชาวจีน เป็นเจ้ากรมท่าซ้าย

ความมั่นคงของราชสำนักรัตนโกสินทร์มาจากการค้าในระบบบรรณาการ หรือการค้าที่ไปพร้อมกับการทูตที่จิมก้องจักรพรรดิจีนเป็นสำคัญ ราชสำนักรัตนโกสินทร์ใช้ประโยชน์จากความสามารถในการเล่นเรือสำเภาของชาวจีน โดยเรือสำเภาหลวงนั้น ผู้ที่ประจำตำแหน่งต่างๆ รวมทั้งลูกเรือ นั้นล้วนเป็นชาวจีน และมีสักดินาเป็นขุนนางระดับล่างด้วย เช่น จุ้นจู้ (นายสำเภา) สักดินา 400 ดันหน, (ผู้ดูทาง) สักดินา 200 ล้าต้า, (ผู้ดูแลบัญชีใหญ่) สักดินา 100 ไต้กง, (นายท้าย) สักดินา 80 อาปิ่น, (กระโจงกลาง) สักดินา 50 เอียวกั้ง, (บูชาพระ) สักดินา 30 เท่าเต็ง, (ว่าสมอ) สักดินา 30

สินค้าที่ส่งไปขายยังเมืองจีนนั้นส่วนใหญ่เป็นสินค้าของป่า เช่น ไม้ฝาง ไม้กฤษณา งาช้าง ครั่ง นอแรด ชัน รง ไม้จันทน์ สินค้าแร่ธาตุ เช่น ตะกั่ว ดีบุก เหล็ก อาหารและผลิตผลทางการเกษตร เช่น เกลือ กะปิ ปลาแห้ง ปลาเค็ม น้ำตาล พริกไทย หมาก คราม สินค้าหัตถกรรม เช่น หมอน ที่นอน สมอเรือ ฯลฯ

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลาย ข้าวเป็นสินค้าสำคัญที่ส่งไปเมืองจีน ส่งไปไม่น้อยกว่าปีละ 65,000 หาบ มีบางปีส่งไปขายถึง 1 ล้าน 5 แสนหาบ เนื่องจากปัญหาทุพภิกขภัยในเมืองจีน จักรพรรดิจีนทรงส่งเสริมให้พ่อค้านำข้าวเข้ามาขายให้มากขึ้น โดยสร้างแรงจูงใจด้วยการลดหย่อนภาษี สินค้าอื่นๆ ที่มาพร้อมข้าว และแต่งตั้งให้พ่อค้าที่นำข้าวมาขายได้มีฐานะเป็นขุนนางจีน ส่วนสินค้าที่นำเข้ามาจากจีนนั้น ส่วนใหญ่เป็นสินค้าของคนชั้นสูงและเป็นประเภทฟุ่มเฟือย เช่น ผ้าไหม ผ้าแพร อย่างดี ประเภทต่างๆ ภาชนะเครื่องเคลือบ และทองแดง เป็นต้น

ชุมชนจีนในรัตนโกสินทร์ที่สำคัญ อยู่ในพื้นที่ด้านตะวันออกทั้งในและนอกเกาะพระนคร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำป่าสัก ซึ่งแม่น้ำช่วงวัดพันธุเชิงจนถึงปากคลองข้าวสารและปากคลองสวนพลูนั้น เป็นที่จอดเรือสำเภา และเรือกำปั่น ดังนั้นเขตย่านนี้จึงเป็นย่านผลิตสินค้าและย่านการค้าของชาวจีน

หม้อน้ำพร้อมฝาหรือไหทรงเหลี่ยมลายคราม พบที่กรุวัดมหาธาตุ จ.รัตนโกสินทร์

ในฝั่งพระนคร ย่านถนนและตลาดจำนวนมากนั้น ชาวจีนเป็นพ่อค้าที่สำคัญ ตลาดที่สามารถระบุได้อย่างแน่ชัดว่าเป็นชุมชนชาวจีน เช่น ตลาดขนมจิน เป็นตลาดขายขนมประเภทต่างๆ และขายของชำ ตลาดวัดน้อยประตูจีน ขายเครื่องทองเหลืองเคลือบปรอท ตลาดใหญ่ท้ายพระนครที่อยู่ในย่านในไถ่ เป็นถนนยาวจากเชิงสะพานประตูจีน ไปถึงเชิงสะพานประตูในไถ่นั้น มีตึกร้านจีน 2 ฝากฝั่งของถนน หลวงที่ชาวจีนและไทยขายของ เช่น เครื่องทองเหลืองทองขาว เครื่องกระเบื้อง ถ้วยโถขาม ผ้าแพร เครื่องมือเหล็ก อาหารและผลไม้ สินค้าเหล่านี้ต่างมาจากเมืองจีน รวมทั้งเป็นตลาดสดเช้าเย็นที่ขายเนื้อหมู เป็ดไก่ ปลาทะเล ปลาน้ำจืด ถนนสายนี้ฝรั่ง เรียกว่า ถนนจีน ส่วนถนนย่านซีกู๋น มีร้านขายดอกไม้เพลิง ขายเหล้า ขายกระแซะ

ตรงหัวมุมพระนครด้านตะวันออกเฉียงใต้ ใกล้วัดสุวรรณดาราราม ที่เรียกว่าตำบลหัวสาระภา ซึ่งฝั่งตรงข้ามแม่น้ำป่าสักเป็นปากคลองข้าวสารปากคลองสวนพลู เป็นย่านขายขนมประเภทต่างๆ และเป็นย่านที่ชาวจีนทำและขายโต๊ะ เก้าอี้ เติง รวมทั้งทำถังที่ใช้แทนนางเล็งหรือ

คุ้มคินเผา ขายเครื่องเหล็กประเภทต่างๆ

ส่วนนอกเกาะพระนคร โดยรอบนั้น ที่บ้านเขาหลวงมีโรงต้มเหล้าขาย แถบใกล้ภูเขาทองมีโรงต้มเหล้าและเลี้ยงหมูขาย ตลาดวัดท่าราบหน้าบ้านเจ้าสัวชี เป็นตลาดที่มีตึกแถว 2 ชั้น ยาว 16 ห้อง ขายสินค้าประเภท เหล็ก รองเท้า ตลาดบ้านจิมปากคลองขุนละครไชย ซึ่งเป็นตลาดใหญ่มีตึกร้านจีนจำนวนมาก ที่ท้ายตลาดมีศาลเจ้า 1 แห่ง และมีโรงหญิงโสเภณีที่รับจ้างกระทำชำเราแก่บุรุษอยู่ 4 โรง ส่วนตลาดปากคลองวัดเค็ม ซึ่งเป็นตลาดนอกพระนครด้านตะวันออกมีศาลเจ้าปูนเผือก

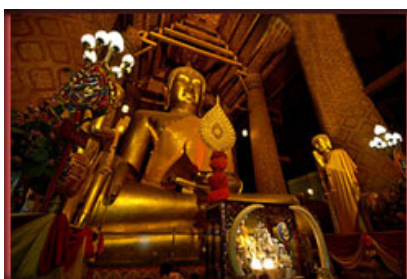
ในช่วงสงครามเสียกรุงศรีรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 2 นั้น ค่ายชาวจีนเป็นกองกำลังขนาดใหญ่และเข้มแข็งมาก มีกำลังประมาณ 3,000 คน มีทั้งจีนบ้านนายกายและจีนคลองสวนพลู เป็นกองกำลังดูแลพื้นที่ด้านตอนใต้ นอกเกาะพระนครเป็นกองกำลังที่ช่วยคุ้มครองชุมชนคริสต์ต่างๆ ทั้งบ้านฝรั่งเศส บ้านโปรตุเกส โดยใช้บ้านฮอลันดาและวัดพนัญเชิงเป็นที่ตั้งค่ายของชาวจีน ส่วนพระเจ้าตากคุมกองกำลังที่ค่ายวัดพิชัย

เชื่อกันว่ามีประชากรจีนในสยามตอนปลายรัตนโกสินทร์ จำนวนประมาณ 1 หมื่นคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาย

กระปุกลายคราม เขียนลายช่อดอกไม้ ศิลปะจีนราชวงศ์หมิง ราวพุทธศตวรรษที่ 21-22

วัดพนัญเชิง (วัดไทยผสมผสานวัดจีน)

พระพุทธไตรรัตนนายก, ซำเป่าง, หลวงพ่อโต

วัดพนัญเชิงตั้งอยู่ริมน้ำตรงจุดบรรจบกันระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำป่าสักพงสาวดาร
เหนือกล่าวว่ วัดแห่งนี้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1587 และในพงสาวดารฉบับพระราชหัตถเลขากล่าวว่ พ.ศ.
1867 ได้มีการสร้าง “พระเจ้าพนัญเชิง” ขึ้น ซึ่งต่อมาเรียกว่ “พระพนัญเชิง” หรือที่ปัจจุบันมักเรียกกันว่
“หลวงพ่อโต”

พระพุทธรูปปูนปั้นสูง 19 เมตรองค์นี้ ผ่านการบูรณะมาแล้วหลายครั้ง ครั้งสำคัญคือ ปี พ.ศ.
2471 เมื่อพระพักตร์บางส่วนพังทลายลง สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ อุปนายกราช
บัณฑิตยสภา จึงโปรดให้ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ดำเนินการซ่อมพระพักตร์เสียใหม่ เปลี่ยนอุณาโลม
จากเดิมที่เป็นทองแดงมาเป็นทองคำหนักถึง 54 บาท

“ชำเปากง” ศูนย์รวมศรัทธาของชาวจีน

เจิ้งเหอ

คนจีนเรียกพระพนัญเชิงว่ “ชำเปากง” ซึ่งหมายถึง ชั้นที่นามว่ “เจิ้งเหอ” ท่านเป็นแม่ทัพเรือ
ผู้เกรียงไกรในสมัยราชวงศ์หมิง เมื่อสิ้นชีวิตลงได้รับการยกย่องให้เป็นเทพตามธรรมเนียมจีนและเล่าเป็น
ตำนานจีน เชื่อกันว่ “เจิ้งเหอ” เคยเดินทางมายังกรุงศรีรัตนโกสินทร์และอาจเคยมีส่วนร่วมในการ
ปฏิสังขรณ์พระพนัญเชิง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ตั้งอยู่ในย่านที่พักอาศัยของชาวจีน ทำให้ได้ชื่อว่พระชำ
เปากง ดังนั้นเมื่อไหว้พระพนัญเชิง จึงเสมือนเคารพ “เจิ้งเหอ” ไปพร้อมกันด้วย ดังที่เอกสาร โบราณของ
จีนระบุไว้ว่ วัดพนัญเชิงเป็นที่กราบไหว้ระลึกถึง “เจิ้งเหอ” ทุกวันนี้ในเทศกาลตรุษจีน ชาวจีนยังนิยม
เดินทางมากราบไหว้ชำเปากงอยู่เสมอ

หลวงพ่อโตบอก “ลางร้าย”

เรื่องอภินิหารของหลวงพ่อโต เล่าลือกันมานานแล้วว่ท่านมักจะบอกเหตุร้ายที่กำลังจะ
เกิดขึ้น ด้วยการแสดงสัญลักษณ์บางอย่างให้ผู้คนได้พบเห็น เช่น ในคำให้การขุนหลวงหาวัด เล่าว่ก่อนที่
กรุงจะแตก หลวงพ่อได้ “ร่ำไห้” มีน้ำตาไหลออกมา แม้นิราศวัดเจ้าฟ้า ของสุนทรภู่ที่แต่งขึ้นภายหลังก็
ยังกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่

“...บิดาพำร่ำเล่าให้เข้าใจ
ว่าพระใหญ่อย่างเยี่ยงที่เสียดาย
ถ้าบ้านเมืองเคืองเคี้ยวจะเป็นเหตุ
ก็อาเพศพังหลุคทรุดสลาย
แม่พาราผาศุกสนุกสบาย
พระพักตร์พรายเพราพริ้มคู่มองค์...”

และน่าแปลกที่หลังจากพระพักตร์ของหลวงพ่อดลุ่มลงมาในปี พ.ศ. 2471 ไม่กี่ปีต่อมาก็เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก

ศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก

ด้านข้างวิหารหลวงพ่อดล มีศาลเจ้าจีนเรียกว่า “ตึกเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก” การตั้งศาลเจ้าแห่งนี้เกี่ยวข้องกับตำนานเรื่อง “พระนางสร้อยดอกหมาก” ซึ่งเล่าไว้ในพงศาวดารเหนือว่า พระเจ้ากรุงจีนมีบุตรบุญธรรมชื่อ พระนางสร้อยดอกหมาก พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้อภิเษกกับพระเจ้าสายน้ำผึ้งผู้ครองกรุงอโยธยา หลังจากพิธีอภิเษก พระเจ้าสายน้ำผึ้งก็เสด็จกลับมาเตรียมต้อนรับพระนางที่พระนครก่อน และไม่ได้มารับพระนางขึ้นจากเรือด้วยพระองค์เอง กลายเป็นเหตุให้พระนางน้อยพระทัย ไม่ยอมขึ้นจากเรือ ขุนนางต้องกลับไปทูลให้ทรงทราบ พระองค์ทรงเสด็จมาเชิญพระนางด้วยตนเอง และสัพยอกว่าหากไม่ไปก็จะอยู่ที่นี้ต่อไป พระนางจึงเสียพระทัยกลั่นใจจนสิ้นพระชนม์ ณ ที่นั้น พระเจ้าสายน้ำผึ้ง จึงโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระศพขึ้นมาพระราชทานเพลิงบนบก และสถาปนาบริเวณนั้นเป็นวัดพนัญเชิง

ตำนานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงเค้าเงื่อนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกรุงอโยธยากับกรุงจีนได้เป็นอย่างดี (<http://www.ayutthayastudy.org/content/view/156/32/>)

แหล่งอาศัยของชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์

วัดถนนจีน เป็นวัดโบราณสร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะเมือง ซึ่งเคยเป็นหมู่บ้านชาวจีนใกล้กับคลองในไถ่ คำว่า “ในไถ่” นี้ นักประวัติศาสตร์บางท่านสันนิษฐานว่าเพี้ยนมาจาก “นายท้าย” นามของชาวจีน ซึ่งอาจจะเคยตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณนี้ นอกจากนั้นยังมีประตุนไถ่เป็นประตูน้ำ ชักน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาผ่านเข้ามาตามคลองในไถ่ไปออกแม่น้ำป่าสัก ถัดจากประตูในไถ่ไปตามลำน้ำเจ้าพระยาทางทิศตะวันตกจะมีป้อมอกไถ่ และประตูจีน ซึ่งเป็นประตูน้ำชักน้ำเข้าไปตามคลองประตูจีน (คลองข้าวเปลือก) ในสมัยรัตนโกสินทร์ วัดถนนจีนน่าจะเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งของชาวจีน ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ระหว่างคลองประตูจีน (คลองข้าวเปลือก) กับคลองในไถ่ และเชื่อว่าจะจะเป็นหมู่บ้านใหญ่มาก พระยาโบราณราชธานินทร์ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง อธิบายแผนที่พระนครศรีรัตนโกสินทร์ ว่า “ย่านบ้านแห ขายแหแลปลาน้ำค้ายตะกอกแลลวด มีตลาดขายของควา ปลาสด เซ้าเย็น อยู่ในบ้านแขกใหญ่ ชื่อตลาดจีน ๑ ย่านบ้านวัดน้อยประตูจีน ขายปรอท ทองเหลืองเคลือบ ๑ ย่านในไถ่เชิงสะพานประตูจีนไปเชิงสะพานประตูในไถ่ เป็นย่านจีนอยู่ตึกทั้งสองฟากถนนหลวง นั่งร้านขายของสรรพเครื่องสำเภา ไหม แพร ทองขาว ทองเหลือง ถ้วย โถ ขาม เครื่องสำเภาครบ จีนทำเครื่องจันอับ แลขนม ทำโต๊ะเตียงและถั่งน้อยใหญ่ และทำสรรพเครื่องเหล็ก” นามของหมู่บ้านชาวจีนมีกล่าวถึงในพระราชพงศาวดารสมัยรัตนโกสินทร์หลายตอน อย่างเช่น ในช่วงปลายรัชกาลสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ พุทธศักราช ๒๒๖๙ เจ้าฟ้าอภัยสังข์ให้ข้าราชการวังหลวงจัดแจงผู้คนกะเกณฑ์กระทำการตั้งค่ายคู คูตรวจตราค่ารายเรียงไปตามคลอง แต่ประตูข้าวเปลือกจนถึงประตูจีน และในช่วงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พุทธศักราช ๒๒๘๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งพระยาราชสุภาวดีบ้านประตูจีน เป็นเจ้าพระยาอภัยราชาว่าที่สมุหนายก ถ้าพิจารณาตามชื่อวัด สันนิษฐานได้ว่าน่าจะตั้งอยู่ริมถนนจีน ซึ่งเป็นถนนคู่ขนานกับถนนป่าไทน์ แต่ไม่มีหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใด ใครเป็นผู้สร้าง ปัจจุบันเป็นวัดร้าง ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลประตูชัย อำเภอพระนครศรีรัตนโกสินทร์ จังหวัดพระนครศรีรัตนโกสินทร์ สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร ได้ประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๕๘ ตอนที่ ๑๖ เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ แต่ยังไม่ได้ทำการขุดแต่งบูรณะ สภาพทั่วไปของวัดถนนจีนเท่าที่ปรากฏในปัจจุบันคงมีแต่ปรังก์ ๑ องค์ อยู่ในสภาพชำรุด มีต้นไม้ปกคลุม มีเนินโบราณสถานอยู่ทางทิศตะวันออก ส่วนด้านทิศเหนือของโบราณสถานวัดถนนจีนนี้มีคูน้ำเป็นแนวยาว ทางด้านทิศตะวันตกเป็นสระน้ำค่อนข้างใหญ่ และทางด้านทิศใต้เป็นบ้านอยู่อาศัยของประชาชน ซึ่งใกล้กับองค์ปรังก์มากจนดูเหมือนว่าปรังก์ของวัดถนนจีนเป็นส่วนหนึ่งของบริเวณบ้าน ปรังก์ของวัดถนนจีน เป็นปรังก์ขนาดใหญ่ก่อด้วยอิฐ อยู่ในสภาพชำรุดมาก อิฐชั้นนอกหลุดกะเทาะออกจน

เกือบหมด เห็นแต่แนวอิฐชั้นในซึ่งก่ออิฐสอดินเป็น โครงทรงสี่เหลี่ยม มีร่องรอยของซุ้มเรือนธาตุ ตั้งอยู่ บนฐานประทักษิณ ซุ้มด้านทิศตะวันออกถูกซุกทำลายเป็นช่องกว้างใหญ่มากจนสามารถเห็นห้องกรู ภายในเรือนธาตุ สังเกตได้ว่า โครงสร้างภายในของปราสาทวัดถนนจันทน์เป็นทรงสี่เหลี่ยม ทำซ้อนกันเป็น ผังรูปกากบาท ช่องว่างระหว่างกากบาทใต้ดินกรูดัดแน่นเป็นการประหยัดอิฐ และช่วยเสริมให้โครงสร้าง แข็งแรงยิ่งขึ้นอีกด้วย ส่วนบนของเรือนธาตุยังคงมีแนวปูนฉาบอยู่ด้านข้าง ทำให้เห็นร่องรอยลักษณะของ ทรงปราสาทซึ่งน่าจะมีรูปแบบเหมือนซ้อนทรงสี่เหลี่ยมเรียงลดหลั่นกันขึ้นไป รูปแบบศิลปกรรมแบบนี้ น่าจะอายุอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๑ ในบริเวณผิวดินรอบๆ วัดถนนจันทน์แห่งนี้ ได้พบ ศิลปวัตถุเป็นชิ้นส่วนของพระพุทธรูปศิลาขนาดใหญ่ อยู่ในสภาพชำรุด ซึ่งหัวหน้ากรมประวัติศาสตร์ พระนครศรีรัตนโกสินทร์ในขณะนั้น ได้นำไปเก็บรักษาไว้ ณ ที่ทำการของหน่วยศิลปากร เมื่อ พุทธศักราช ๒๕๑๓ ลักษณะเป็นพระพุทธรูปนุ่งห่มดองหรือเฉวียงบ่า เห็นริ้วรอยของชายผ้าห้อยอยู่ที่ พระพาหาซ้าย สายรัดประคดห้อยอยู่ที่หน้าพระอุทร ๒ สาย เป็นรูปแบบการนุ่งห่มอย่างพระพุทธรูปจีน อยู่ในท่าประทับนั่งสมาธิราบ พระหัตถ์แสดงปารมหาริษย์ พบเฉพาะส่วนพระอุระลงมาถึงพระเพลา ซึ่งเป็นก้อนศิลาเรียงต่อกัน ส่วนพระเศียรหักหายไป ต่อมาได้นำไปเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานเจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีรัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังได้พบส่วนของพระอุระถึงบันพระองค์ มี ลูกประคำห้อยอยู่ที่พระอุระ รูปแบบพระพุทธรูปนุ่งห่มอย่างจีนนี้ที่จัดเป็นศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ ยังไม่เคยได้พบมาก่อน ฉะนั้น การจะกำหนดอายุได้แน่นอนว่าเป็นพุทธศิลปะช่วงใดของสมัย รัตนโกสินทร์ ต้องอาศัยพิจารณาองค์ประกอบอย่างอื่นเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ ถ้าจะอาศัยการพิจารณาจาก เนื้อศิลา หรือวิธีการนำศิลาท่อนมีขนาดต่างๆ กันมาต่อประสานแล้วสลักเป็นพระพุทธรูปก่อนฉาบปูน หรือลงรักปิดทองอย่างพระพุทธรูปที่พบ ณ วัดถนนจันทน์ ในสมัยรัตนโกสินทร์ก็นิยมทำกันมาทุกยุคทุก สมัย นับตั้งแต่ยุคแรกเป็นต้นมา หากพิจารณาจากรูปทรงขององค์พระพุทธรูป ซึ่งมีรูปร่างค่อนข้างสูง นิ้ว พระหัตถ์มีลักษณะเหมือนนิ้วมนุษย์ อาจสันนิษฐานได้ในเบื้องต้นว่า น่าจะอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น คือ พุทธศตวรรษที่ ๒๐ - ๒๑ เช่นเดียวกัน วัดถนนจันทน์ยังไม่ได้รับการขุดแต่ง จึงพบเห็นซากอิฐ อยู่บนผิวดินโดยทั่วไป ซึ่งชาวบ้านแถบนั้นเล่าว่า จะขุดดินเพื่อทำการเพาะปลูกก็ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากมีแต่เศษอิฐเต็มไปหมด ดังนั้นหากโบราณสถานแห่งนี้ได้รับการขุดแต่งบูรณะเมื่อใด อาจมีข้อมูล อีกมากมายเป็นหลักฐานทางโบราณคดีประวัติศาสตร์ของชาติต่อไป (

บทที่ 3

อุปกรณ์และวิธีการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. แบบสัมภาษณ์ (คำถาม)
2. กล้องถ่ายรูป
3. อินเทอร์เน็ต
4. คอมพิวเตอร์
5. ยานพาหนะ
6. กระดาษ
7. งบประมาณ (ค่าใช้จ่าย)

วิธีการศึกษาค้นคว้า

ขั้นตอนของการจัดทำโครงการ

1. เลือกเรื่องที่น่าสนใจ
2. สอบถามข้อมูลจากผู้รู้ในท้องถิ่น
3. ค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือในห้องสมุด
4. จัดหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต
5. รวบรวมข้อมูล
6. ประเมินผล
7. รายงานโครงการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต
2. สัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น
3. ค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือในห้องสมุด

วิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้มาคัดเลือก เพื่อสรุปเป็นรายงานโครงการ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

โครงการศึกษาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ดังข้อมูลที่จะนำเสนอต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์

ลำดับที่	ชื่อหลักฐานทางประวัติศาสตร์	สถานที่ตั้ง
1	ตึกเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก	ศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก
2	กระปุกลายคราม เขียนลายช่อดอกไม้ ศิลปะจีน ราชวงศ์หมิง	กรุวัดมหาธาตุ จ.รัตนโกสินทร์
3	หม้อน้ำพร้อมฝาหรือไหทรงเหลี่ยมลายคราม	กรุวัดมหาธาตุ จ.รัตนโกสินทร์
4	พระพุทธรูปรัตนนายก ซ้ำเป่ากง หลวงพ่อโต	วัดพนัญเชิง
5	ศูนย์รวมศรัทธาของชาวจีน	ซำเป่ากง
6	ชิ้นส่วนของพระพุทธรูปศิลาขนาดใหญ่	วัดถนนจีน
7	ตำบลดหัวสาระภา จังหวัดรัตนโกสินทร์	วัดสุวรรณดาราราม

จากตารางที่ 4.1 แสดงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ พบว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในสมัยรัตนโกสินทร์มี 6 ชนิด คือ ตึกเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก กระปุกลายครามศิลปะจีนราชวงศ์หมิง หม้อน้ำพร้อมฝาหรือไห พระพุทธรูปรัตนนายก ศูนย์รวมศรัทธาของชาวจีน ชิ้นส่วนของพระพุทธรูปศิลาขนาดใหญ่

ตารางที่ 4.2 แสดงบทบาทของชาวจีนที่มีต่อสังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์

ลำดับที่	บทบาทของชาวจีน	ชื่อกลุ่มของชาวจีน
1	บทบาททางการค้า	จีนฮกเกี้ยน
2	บทบาททางราชสำนัก	จีนและ จีนไหหลำ
3	บทบาททางเชิงการทูต	จีนแต้จิ๋ว

จากตารางที่ 4.2 แสดงบทบาทของชาวจีนที่มีต่อสังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ พบว่า บทบาทของชาวจีนที่มีต่อสังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์มี 3 บทบาท คือ บทบาททางการค้า ทางราชสำนัก ทางเชิงการทูต

ตารางที่ 4.3 แสดงสถานที่ที่อยู่อาศัยของชาวจีนสมัยรัตนโกสินทร์

ลำดับที่	ชื่อสถานที่	ชื่อในปัจจุบัน
1	วัดถนนจีน	วัดถนนจีน
2	ศาลเจ้าแม่อาเนี้ย	ศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก
3	วัดพนัญเชิง	วัดพนัญเชิงวรวิหาร
4	ชำเปากง	วัดกัลยาณมิตร

จากตารางที่ 4.3 แสดงสถานที่ที่อยู่อาศัยของชาวจีนสมัยรัตนโกสินทร์ พบว่า สถานที่ที่อยู่อาศัยของชาวจีนสมัยรัตนโกสินทร์มี 4 แห่ง คือ วัดถนนจีน ศาลเจ้าแม่อาเนี้ย วัดพนัญเชิง ชำเปากง

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา

สรุปผลการการศึกษา

จากการทำโครงการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ เรื่อง ชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ จากการศึกษาจากหลักฐานชั้นรอง (ทุติยภูมิ) คือ หนังสือเอกสารจากห้องสมุด เว็บไซต์ และบุคคลที่มีความรู้ในท้องถิ่น พบว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์เรื่องชุมชนชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์มี 6 ชนิด คือ ดึกเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก กระปุกลายครามศิลปะจีนราชวงศ์หมิง หม้อน้ำพร้อมฝาหรือไห พระพุทธรูปไตรรัตนายก ศูนย์รวมศรัทธาของชาวจีน ชิ่นส่วนของพระพุทธรูปศิลปะขนาดใหญ่ ส่วนบทบาทของชาวจีนที่มีต่อสังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์มี 3 บทบาท คือ บทบาททางการค้า ทางราชสำนัก ทางเชิงการทูต สถานที่ที่อยู่อาศัยของชาวจีนสมัยรัตนโกสินทร์มี 4 แห่ง คือ วัดถนนจีน ศาลเจ้าแม่อาเนี้ย วัดพญานางเขน ชำเป่าง

ผลอภิปราย

จากการศึกษาเรื่อง ชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เพราะอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชั้นรอง คือ หนังสือ เว็บไซต์และผู้มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ ทำให้ได้รับประสบการณ์ในการทำโครงการทางประวัติศาสตร์ สามารถสร้างความรู้เรื่องชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์ได้อย่างถูกต้อง และนำมาประยุกต์ใช้ในวิชาประวัติศาสตร์

ประโยชน์

1. ได้มีความรู้เรื่องชุมชนจีนในสมัยรัตนโกสินทร์มากขึ้น
2. ได้มีความรู้และรู้หลักการจัดทำโครงการ
3. เป็นแบบอย่างในการจัดทำโครงการให้กับบุคคลที่มีความสนใจ

ข้อเสนอแนะ

ควรรหาโอกาสไปศึกษาแหล่งชุมชนชาวจีนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยังหลงเหลืออยู่และควรรศึกษาบทบาทของชาวจีนที่มีต่อสังคมไทยในสมัยอื่นๆด้วย

เอกสารอ้างอิง

<http://www.ayutthayastudy.org/content/view/156/32/> : วันที่ 21 มีนาคม 2555

<http://www.literatureandhistory.go.th> : วันที่ 21 มีนาคม 2555

บุคคลานุกรม

.....(ผู้ให้สัมภาษณ์)(ผู้สัมภาษณ์) บ้านเลขที่ 69
หมู่.....ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด..... : วันที่ 22 มีนาคม 2555

ภาคผนวก

บ้านชาวจีนในสมัยรัตนโกสินทร์

เรือสำเภาจีนที่มีบทบาทในการค้า

รูปแบบต่างๆของเรือสำเภาจีน

ในการบำเพ็ญกุศลชาวจีนยังคงอาศัยวัดไทยในสมัยรัตนโกสินทร์

ชื่อเดิมว่า เจ็ท้วง เศรษฐีชาวจีนเป็นคนสร้างขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์

การค้าขายของชาวจีน